

Ю. П. Козаченко

доктор наук з державного управління,
професор кафедри адміністрування податків
Державного податкового університету

О. В. Мащенко

доктор економічних наук, доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри фінансів, банківської справи, страхування та маркетингу
Класичного приватного університету
<https://orcid.org/0000-0003-3897-6845>

ВПРОВАДЖЕННЯ Е-АУДИТУ В УКРАЇНІ В СИСТЕМУ АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ВИКЛИКИ

Наукова стаття комплексно досліджує процес впровадження електронного аудиту в систему адміністрування податків в Україні, розглядаючи його як невід'ємну складову сучасної цифрової трансформації та ключовий етап європейської інтеграції. У роботі висвітлено критичну неефективність традиційної системи податкових перевірок, яка є надмірно ресурсозатратною, тривалою та схильною до суб'єктивних оцінок через значний вплив «людського фактору». Цей підхід створює значне адміністративне навантаження на бізнес і унеможливорює повноцінний аналіз великих масивів даних, необхідних для ефективного виявлення податкових зловживань. Головна проблема, що перешкоджає модернізації системи, ідентифікується як відсутність уніфікованого електронного формату для збору, обміну та аналізу фінансових даних.

Для обґрунтування необхідності змін проведено ґрунтовний аналіз міжнародного досвіду. Розглянуто процедури електронного аудиту та використання ризик-орієнтованих підходів у таких країнах, як Латвія, Болгарія та Азербайджан, які вже успішно імплементували подібні системи. Особлива увага приділяється стандарту SAF-T (Standard Audit File for Tax), його структурі та поетапному плану впровадження в Україні. У статті детально обґрунтовано значні переваги імплементації SAF-T UA як для контролюючих органів, так і для платників податків. Для держави це перехід до глибокого автоматизованого аналізу, підвищення ефективності та прозорості перевірок, мінімізація корупційних ризиків та гармонізація з міжнародними стандартами ОЕСР. Для бізнесу – це суттєве спрощення процедур звітності, зменшення ризиків виникнення помилок, скорочення адміністративного навантаження та підвищення прозорості податкового контролю.

Впровадження Е-аудиту та SAF-T UA розглядається як ключовий елемент «Національної економічної стратегії на період до 2030 року», що відповідає вимогам Податкового кодексу України та сприяє побудові стійкої та прозорої системи державного управління. Стаття доводить, що, попри технологічні та організаційні виклики, пов'язані з необхідністю оновлення програмного забезпечення та підвищенням рівня цифрової грамотності, ця реформа є критично важливою для економічного розвитку країни, її післявоєнної відбудови та підвищення інвестиційної привабливості на міжнародному рівні.

Ключові слова: електронний аудит, SAF-T UA, податковий контроль, цифрова трансформація, адміністрування податків, ризик-орієнтований підхід.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У наукових дослідженнях останніх років спостерігається зростання інтересу до проблематики електронного аудиту та цифровізації податкового адміністрування. Г. І. Купалова та

Т. О. Мурована [1] у монографії розглядають теоретичні основи обліку податків, наголошуючи на необхідності гармонізації української практики з європейськими стандартами. Навчальний посібник Г. М. Білецької [2] є ключовою працею,

що аналізує зарубіжний досвід впровадження Е-аудиту в Казахстані, Латвії, Болгарії та Азербайджані, акцентуючи увагу на таких технологіях, як SAF-T та XBRL, а також спеціалізованому програмному забезпеченні (ACL, IDEA).

Праці А. П. Біліченка та О. П. Борисенко [3] підкреслюють, що імплементація Е-аудиту в Україні сприятиме підвищенню ефективності фіскального контролю та скороченню витрат, спираючись на досвід Латвії та Азербайджану. Н. І. Репеха [4] досліджує правові аспекти поняття «електронний аудит», що вказує на важливість формування належної нормативно-правової бази.

Дослідження О. В. Мащенко та Ю. П. Козаченко [5] вивчає процес цифровізації в діяльності органів ДПС, зокрема через функціонал «Електронного кабінету», відзначаючи його роль у підвищенні прозорості та протидії корупції. Автори також виділяють ключову перешкоду – недостатній рівень цифрової грамотності, що є критичним викликом для повноцінного впровадження Е-аудиту. Таким чином, аналіз публікацій свідчить про визнання Е-аудиту ефективним інструментом, що потребує як технологічної, так і правової підготовки, а також усунення соціальних перешкод.

Постановка проблеми. У контексті сучасної цифрової трансформації та європейської інтеграції України, проблема неефективності податкового аудиту набуває особливої гостроти. Існуюча система перевірок, що значною мірою залежить від ручної обробки паперових документів – є ресурсовитратною, тривалою та схильною до суб'єктивних оцінок. Цей підхід створює значне адміністративне навантаження на бізнес, знижує прозорість взаємовідносин між платниками податків та контролюючими органами, а також унеможлиблює повноцінний аналіз великих обсягів даних для ефективного виявлення податкових зловживань. Головна проблема полягає у відсутності уніфікованого електронного формату, який дозволив би автоматизувати процеси збору, обміну та аналізу фінансових даних. Ця прогалина не дає змоги впровадити повноцінний електронний аудит у податковій сфері, що є обов'язковою умовою для гармонізації з європейськими стандартами та підвищення інвестиційної привабливості країни. Таким чином, ключовою перешкодою на шляху до модернізації податкового контролю є відсутність впровадження Стандартного аудиторського файлу для цілей оподаткування

(SAF-T UA). Цей формат, визнаний у багатьох країнах ЄС, дозволив би податковим органам отримувати структуровані електронні дані безпосередньо з облікових систем підприємств. Його відсутність призводить до втрати можливості проведення глибокого аналізу, підвищує ризики корупції та стримує економічний розвиток. Усунення цієї прогалини є критично важливим для переходу до нового, ефективнішого рівня податкового контролю, що відповідатиме викликам сучасної цифрової економіки.

Виклад основного матеріалу. В умовах цифрових трансформацій традиційні методи податкового контролю, що базуються на ручних перевірках виявились неефективними та економічно невиправданими. Вони не лише створюють значне адміністративне навантаження на платників податків, але й обмежують можливості контролюючих органів у проведенні глибокого та всебічного аналізу фінансових операцій, що відкриває простір для податкових зловживань та корупції. На противагу цьому, світова практика вказує на перехід до електронного аудиту (Е-аудиту) як до інструменту, що дозволяє значно підвищити прозорість, ефективність та якість податкового контролю.

Міністерство фінансів України у своїй «Концепції впровадження Е-аудиту для платників податків» вказало, що сучасна доперевірочна та контрольно-перевірочна роботи, на сьогоднішній день мають низку недоліків, серед яких:

- недостатня точність існуючої системи оцінки ризиків, яка використовується при плануванні та проведенні податкових перевірок;
- аналіз великих обсягів інформації / документів (у тому числі у паперовому вигляді) у дуже обмежених часових рамках;
- недостатньо ефективне превентивне виявлення помилок при розрахунку податкових зобов'язань, що може бути причиною накопичення суттєвих податкових ризиків, які призводять до значних нарахувань за наслідками податкових перевірок;
- вплив «людського фактору» при здійсненні податкового контролю [6].

Уніфікований електронний формат SAF-T UA дозволить автоматизувати процес подання бухгалтерської інформації платниками податків до контролюючих органів, мінімізуючи вплив людського фактору та знижуючи ризики помилок.

Стандарт SAF-T вперше був схвалений ОЕСР у травні 2005 року. Багато європейських країн вже впровадили SAF-T або подібні

стандарти на національному рівні, включаючи Австрію, Норвегію, Францію, Португалію, Польщу, Данію, Болгарію, Бельгію, Литву, Чехію, Угорщину, Румунію та Люксембург. Прикладом є Польща, яка запровадила власну версію JPK (Jednolity Plik Kontrolny) у 2016 році, спочатку зосередившись на операціях із ПДВ, але згодом його було розширено, включивши інші сфери, такі як податок на прибуток підприємств (JPK_CIT). Румунія застосувала поетапний підхід до впровадження, залежно від розміру платника податків (великі, середні, малі), що схоже на підхід України. У деяких країнах звітність SAF-T пов'язана з вимогами щодо електронного виставлення рахунків-фактур, що додає ще один рівень складності. Вітчизняний SAF-T UA містить національні елементи, які відсутні у стандартній версії ОЕСР [7].

В Латвійській Республіці у процедурі електронного аудиту суттєву роль відіграє система аналізу ризиків ESCORT, яка дозволяє виявляти платників податків із високим ризиком невиконання податкових зобов'язань на основі аналізу їхніх декларацій та інших даних. За результатами цього аналізу приймається рішення про вид податкового контролю, який буде застосовано. Для електронної взаємодії з платниками використовується Система електронних декларацій (СЕД), що гарантує високий рівень безпеки та конфіденційності даних. Доступ до СЕД захищений паролем, особистою ідентифікацією через інтернет-банкінг або eID-карту, а дані передаються в зашифрованому вигляді за допомогою протоколу SSL, при цьому всі дії користувача в системі фіксуються. Основний податковий аудит здійснюється за допомогою портативної інформаційної системи IC "ESKORT", яка автоматизує підготовку та узагальнення результатів, дозволяючи аудитору порівнювати надані платником дані з інформацією з офіційних реєстрів та виявляти розбіжності. Важливо, що аудитор має обмежені повноваження і не може самостійно робити запити на додаткову інформацію, що є заходом захисту конфіденційності даних платника [2, с. 35–42].

Процедура проведення електронного аудиту в Азербайджані – є багатоетапним процесом, що починається з використання сучасних комп'ютерних технологій для оцінки та ранжування платників податків за групами ризику – низьким, середнім та високим. Цей аналіз охоплює підприємства в різних галузях економіки, від банківської справи до виробництва. Наступним

етапом є попереднє планування, що передбачає збір та аналіз загальної і спеціальної інформації про підконтрольного суб'єкта, включаючи специфіку його бізнесу та особливості комп'ютерних і облікових систем. Після цього податкові органи проводять аналіз системи внутрішнього контролю підприємства, спираючись на дані, отримані на другому етапі. Завершальним кроком є підготовка та надсилання офіційного письмового запиту платнику податків з вимогою надати необхідну для перевірки інформацію в електронному вигляді, включаючи весь масив фінансових документів та дані, що зберігаються на електронних носіях. Податкові органи Азербайджану законодавчо наділені повноваженнями вимагати та перевіряти вказані відомості, що є ключовим елементом їхнього електронного аудиту [3].

В Болгарії процедура електронного аудиту здійснюється наступним чином. Процес починається з використання модуля «Відбір» в інформаційній системі «Контроль», який автоматично оцінює ризики, застосовуючи загальні та спеціальні критерії. Цей етап включає виконання трьох процедур: К3 («Призначення поточного відбору»), К4 («Виконання поточного відбору») та К5 («Виконання офіційного відбору»). На основі електронної бази даних, система виявляє невідповідності у фінансовій звітності платника та надає рекомендації щодо контрольних дій. За результатами аналізу система визначає: імовірність ризику (незначні порушення); наявність ризику (значні порушення, включаючи законодавство про соціальне забезпечення); фіскальне значення (очікувана сума донорахувань). Остаточне рішення про перевірку приймається після того, як контролюючий орган та експертна група підтвердять наявність невідповідностей, що призвели до заборгованості, або, навпаки, коли витрати на стягнення боргу перевищують його фіскальне значення. Після підтвердження порушень фіскальною посадовою особою, система автоматично призначає групу аудиторів для проведення перевірки. Важливо, що, попри автоматизацію, професійна компетентність та знання фахівців є ключовими для прийняття обґрунтованого рішення, оскільки початкові дані системи не завжди є повністю достовірними [2, с. 53–55].

В Україні процедура запровадження Е-аудиту у вигляді аудиторського файлу SAF-T UA передбачає поетапне впровадження: добровільне застосування; обов'язкове надання відповіді на

запит контролюючого органу; обов'язкове застосування для великих платників податків з 1 січня 2025 року; обов'язкове застосування для всіх платників ПДВ з 1 січня 2027 року, тощо [7]. Такий поетапний підхід до його імплементації, що передбачає перехід від добровільного застосування до обов'язкового, свідчить про системну державну політику, спрямовану на модернізацію податкової системи.

Впровадження аудиторського файлу SAF-T UA має ряд переваг для контролюючих органів, до яких належить:

- удосконалення системи податкового аудиту та спрощення аналітичних процедур. Впровадження SAF-T UA забезпечує контролюючим органам уніфікований та стандартизований електронний формат звітності, що докорінно змінює методологію податкового контролю. Це дозволяє перейти від трудомістких і малоефективних вибіркового перевірок паперових документів до комплексного та автоматизованого аналізу всієї сукупності даних. Завдяки цьому, податкові аудитори можуть використовувати передові аналітичні інструменти для швидкої та ефективної обробки інформації, що значно підвищує якість та об'єктивність аудиторських висновків;

- підвищення ефективності та результативності податкових перевірок. Електронний аудит, що базується на даних SAF-T UA, дає змогу контролюючим органам перейти до ризик-орієнтованого підходу. Це дозволяє автоматизувати значну частину процесів перевірки, скоротити їх тривалість та підвищити результативність, що відповідає стратегічним цілям Національної стратегії доходів до 2030 року. Автоматизований аналіз дозволяє ефективно розподіляти ресурси, зосереджуючись на платниках податків, які належать до категорії з високою ймовірністю вчинення порушень;

- мінімізація кількості помилок та ефективне запобігання шахрайству. Запровадження єдиного електронного стандарту сприяє значному зменшенню ймовірності помилок, зумовлених людським фактором, оскільки дані експортуються безпосередньо з облікових систем підприємства. Надання даних у структурованому форматі SAF-T UA ускладнює можливості для податкового шахрайства. Автоматизований аналіз дозволяє виявляти аномалії в даних, що неможливо було б ідентифікувати під час традиційних перевірок, що сприяє ефективнішій боротьбі з ухиленням від сплати податків та зборів та запобігання вчинення тіньових операцій;

- можливість гармонізації з міжнародними стандартами державного управління. Імплементація SAF-T UA є критично важливим кроком на шляху гармонізації податкової системи України з міжнародними вимогами, зокрема, рекомендаціями Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) у сфері податкового адміністрування. Цей крок не лише сприяє європейській інтеграції, а й підвищує рівень довіри міжнародних інвесторів до української економіки, що є визначальним для її післявоєнного відновлення.

Платники податків, також можуть отримати ряд переваг від впровадження аудиторського файлу SAF-T UA, що виявляється у:

- спрощенні та уніфікації процесу подання податкової звітності, тому як SAF-T UA забезпечує уніфікований формат для подання податкових даних, що спрощує та стандартизує звітні процедури для підприємств. Замість підготовки різних видів паперової та електронної звітності, бізнес отримує єдиний, узгоджений з обліковими системами стандарт, що оптимізує внутрішні процеси та зменшує операційні витрати;

- зменшення кількості ненавмисно вчинених помилок, які можуть виникнути під час ручного введення та обробки даних, а також ризику притягнення до відповідальності. Адже, експорт інформації безпосередньо з облікових систем підвищує точність і достовірність наданих даних, що, у свою чергу, знижує ризик застосування штрафних санкцій з боку контролюючих органів;

- полегшення проходження податкових перевірок, тому як підготовка та надання даних у форматі SAF-T UA сприяє більш швидкому, прозорому та ефективному проведенню перевірок, а можливість дистанційного аналізу даних контролюючими органами скорочує час, який бізнес витрачає на взаємодію з контролюючими органами, та дозволяє мінімізувати перебої у звичайній операційній діяльності підприємства;

- підвищення прогнозованості та прозорості відбору для перевірок. Так, аналіз даних SAF-T UA дозволить контролюючим органам здійснювати відбір платників для документальних перевірок на основі об'єктивних ризик-індикаторів. Це зробить процес більш прозорим, знизить корупційні ризики та дозволить бізнесу з високим рівнем добровільного дотримання податкової дисципліни уникнути надлишкового контролю;

- зменшення кількості запитів від контролюючих органів, тому як надання вичерпної та структурованої інформації у файлі SAF-T UA SAF-T UA зменшує необхідність у додаткових запитах, що підвищує ефективність комунікації між платниками податків та контролюючими органами й робить її більш передбачуваною;

- підвищення прозорості та точності облікових процесів, адже вимоги щодо підготовки деталізованих даних для SAF-T UA стимулюють платників податків до вдосконалення внутрішніх облікових процесів та інформаційних систем, що сприяє підвищенню прозорості фінансових операцій та створює більш надійну базу для прийняття управлінських рішень.

Впровадження електронного аудиту (Е-аудит) здійснюється в межах «Національної стратегії доходів до 2030 року» [8], основними напрямками якої, є: модернізація контролюючих органів та спрощення процесу адміністрування податків; цифровізація податкових сервісів, зменшення бюрократичного навантаження; запобігання ухиленню від оподаткування та мінімізація тіньового сектору; удосконалення податкової політики для стимулювання економічного розвитку; підвищення прозорості у сфері податкових та митних платежів.

Крім того, Міністерство фінансів України зазначило, що впровадження процедури електронного аудиту (Е-аудиту) є ключовим завданням, передбаченим Стратегією. Реалізація процедури (Е-аудиту) є необхідною умовою успішного впровадження реформ у сфері податкової політики, а запровадження процедури (Е-аудиту) дозволить підвищити швидкість, ефективність та прозорість процесів організації і проведення перевірок, сприятиме цифровій трансформації контрольно-перевірочної роботи, а також покращить якість обслуговування платників податків.

Передумови впровадження Е-аудиту у податковій сфері були закладені Постановою Кабінету Міністрів України № 179 від 3 березня 2021 року «Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року» [9] в частині побудови ефективної системи державного управління, яке вона ставить за мету. Впровадження електронних послуг, зокрема в податковій сфері, цілком відповідає цій меті, оскільки Е-аудит є інструментом для автоматизації податкових перевірок, зменшення «людського фактора» та боротьби

з корупцією. Крім того, однією зі стратегічних цілей економічної стратегії є забезпечення стійкості публічних фінансів. Е-аудит, дозволяючи більш ефективно виявляти податкові ризики та схеми ухилення від оподаткування, сприяє збільшенню податкових надходжень до державного та місцевого бюджетів, що є ключовим рішенням для досягнення фінансової стабільності.

Крім того, серед завдань «Національної економічної стратегії на період до 2030 року» було визначено – оптимізація державного нагляду (контролю), що має бути шляхом:

- перегляду сфер державного нагляду (контролю) та функцій контролюючих органів;

- завершення розроблення та прийняття критеріїв ризику;

- запровадження аудиту як попереджувального функціоналу без застосування санкцій створення інституту громадських рад з питань державного нагляду (контролю);

- цифровізації сфери державного нагляду (контролю);

- запровадження для суб'єктів господарювання з середнім та незначним ступенем ризику альтернативи плановим заходам державного нагляду (контролю) у вигляді страхування цивільно-правової відповідальності суб'єктів господарювання, за шкоду, яка може бути заподіяна їх діяльністю третім особам або їх майну [9].

Вважаємо, що імплементація Е-аудиту в податковій сфері, яка відбувається, зокрема, через запровадження аудиторського файлу SAF-T UA, є прямою кореляцією та практичним втіленням ключових завдань, визначених у «Національній економічній стратегії на період до 2030 року». І, хоча стратегія не містить прямого згадування терміна «Е-аудит», вона формує концептуальну основу для його реалізації як частини ширшого процесу оптимізації державного нагляду (контролю). Центральним аспектом цієї кореляції є перехід від традиційного, ресурсоємного інспектування до ризико-орієнтованого та цифрового контролю. Запровадження SAF-T UA дозволяє контролюючим органам здійснювати попереджувальний аналіз даних платників податків у стандартизованому електронному форматі. Це надає змогу автоматично виявляти податкові ризики та потенційні порушення ще до проведення офіційної перевірки. Таким чином, досягається стратегічна мета запровадження аудиту

як попереджувального функціоналу без застосування санкцій, адже платники отримують можливість добровільно виправити виявлені помилки.

До того ж, використання аудиторського файлу є невід'ємною частиною цифровізації сфери державного нагляду, що є ще основним завданням Стратегії. Цифровізація сприяє значному зниженню адміністративного навантаження на бізнес, усуваючи необхідність подання великих обсягів паперової документації, і водночас підвищує ефективність контрольних процедур для держави. Для суб'єктів господарювання з невисоким ступенем ризику Е-аудит може слугувати ефективною альтернативою плановим заходам державного нагляду (контролю), що повністю відповідає стратегічному завданню щодо надання бізнесу вибору. Завдяки автоматизованому аналізу даних, що містяться в SAF-T UA, контролюючі органи можуть швидко оцінювати рівень комплаєнсу платника, мінімізуючи необхідність виїзних перевірок.

Для продовження нашої думки слід зазначити, що серед завдань «Національної економічної стратегії на період до 2030 року» визначено – спрощення процедури адміністрування податків, зокрема шляхом: спрощення звітності за усіма видами податків та зборів; наближення податкового законодавства України до законодавства ЄС в частині податку на додану вартість та імплементація передбаченої Угодою про асоціацію між Україною та ЄС Директиви Ради 2006/112/ЄС; здійснення брутизації заробітної плати; удосконалення механізму сплати акцизного податку; запровадження поступового ризик-орієнтованого контролю господарської діяльності; забезпечення ефективної цифрової взаємодії між платником податків та фіскальними органами; приєднання до автоматичного обміну інформацією відповідно до стандартів CRS (Єдиний стандарт звітності) та CbC (Країна за країною), тощо [9]. Судячи зі змісту завдань Стратегії – імплементація Е-аудиту в податковій сфері через запровадження аудиторського файлу SAF-T UA – є прямим втіленням ключових завдань. Запровадження стандарту SAF-T UA дозволяє контролюючим органам здійснювати автоматизований попереджувальний аналіз даних платників податків у структурованому електронному форматі. Це забезпечує можливість виявлення

потенційних податкових ризиків ще до проведення офіційної перевірки.

Слід також зазначити, що у п. 85.2, ст. 85 ПК України зазначено, що платник податків зобов'язаний надати посадовим (службовим) особам контролюючих органів у повному обсязі всі документи, що належать, або пов'язані з предметом перевірки. При цьому великий платник податків на запит контролюючого органу зобов'язаний, також, надати в електронній формі копії таких документів з обліку доходів, витрат та інших показників, пов'язаних із визначенням об'єктів оподаткування, первинних документів, реєстрів бухгалтерського обліку, фінансової звітності, інших документів, пов'язаних з обчисленням та сплатою податків і зборів із використанням засобів електронного зв'язку [10].

Наказом Міністерства фінансів України «Про затвердження Порядку надання документів великого платника податків в електронній формі» від 07.11.2011 р., № 1393 уточнюється, що електронні документи (інформація) надаються великим платником податків у форматі XML у вигляді стандартного аудиторського файлу (SAF-T UA), який представляє собою електронний файл стандартизованої структури, що містить експортовані з вихідної системи обліку дані про наявність та стан активів, власного капіталу та зобов'язань, а також інформацію щодо змін у фінансово-господарському стані суб'єкта господарювання за певний період [11].

Аудиторський файл SAF-T UA має відповідну структуру. До «Загальної структури» файлу включено:

1. Заголовок.
2. Довідники.
3. Бухгалтерські операції.
4. Інформація про документальне.

Розділ «Заголовок» містить загальні дані про файл SAF-T, відомості про суб'єкт господарювання та інформацію про звітний період.

Довідники використовуються для розкриття інформації, наданої в інших розділах. Також, в цьому розділі надається інформація про податкові різниці (за запитом контролюючого органу). Довідники включаються до складу файлу SAF-T UA за необхідністю, в залежності від того, які саме дані із розділів «Бухгалтерські операції» або «Інформація про документальне забезпечення даних бухгалтерського обліку» містить файл та мають певну структуру (рис.1).

Довідники	1. Облікова політика (AccountingPolicies)
	2. Довідники операцій (TransactionFeatures)
	3. Сальдові відомості (GeneralLedgerAccounts)
	4. Таксономії (Taxonomies)
	5. Клієнти (Customers)
	6. Постачальники (Suppliers)
	7. Таблиця податків (TaxTable)
	8. Таблиця одиниць виміру (UOMTable)
	9. Таблиця аналітичних рахунків (AnalysysTypeTable)
	10. Таблиця типів руху (MovementTypeTable)
	11. Номенклатура запасів/продукції (Products)
	12. Запаси (PhysicalStock)
	13. Власники (Owners)
	14. Необоротні активи (Assets)
	15. Податкові різниці (TaxDifferences)

Рис. 1. Структура Довідників аудиторського файлу SAF-T UA

Джерело: складено на основі [12]

До складу розділу «Бухгалтерські операції» включаються необхідні журнали бухгалтерських записів, що містять усі транзакції за звітний період, наприклад: журнал операцій з основними засобами, журнал операцій з цінними паперами, нарахування заробітної плати тощо, та надається максимальна деталізація для кожної бухгалтерської транзакції з розкриттям в розрізі аналітики. «Інформація про документальне забезпечення даних бухгалтерського обліку», який має включати наступні довідники:

1. Відомості про продаж (SalesInvoices).
2. Відомості про платежі (Payments).
3. Відомості про придбання/закупівлю (PurchaseInvoices).
4. Операції з запасами (MovementGoods).
5. Операції з необоротними активами (AssetTransactions).
6. Інформація про бухгалтерські довідки (WorkingDocuments) [12].

Але, впровадження SAF-T UA вимагає від платників податків забезпечення готовності їхніх систем бухгалтерського обліку до формування файлів у відповідному форматі. Це може призвести до необхідності оновлення програмного забезпечення або впровадження нових облікових систем. На сьогодні, на ринку

представлено низку програмних рішень, розроблених для допомоги підприємствам у виконанні вимог SAF-T UA, серед яких можна виділити: M. E. Doc API SAF-T UA, модуль «Формування SAF-T UA» від CONTO, Axioma-Audit SAF-T UA, а також рішення від SNI та KPMG. Ці інструменти зазвичай пропонують функціонал для вилучення даних з облікових систем, генерації XML-файлів у відповідному форматі, валідації даних та їх подання, а також інтеграцію з популярними обліковими системами, такими як BAS та SAP [7]. Отже, впровадження SAF-T UA представляє собою значний виклик для українських суб'єктів господарювання, оскільки вимагає глибокої інтеграції з існуючими системами бухгалтерського обліку та готовності до формування файлів у специфічному форматі. На сучасному ринку програмних рішень вже сформувався сегмент інструментів, спеціалізованих на допомозі підприємствам у виконанні цих вимог, що свідчить про активну адаптацію ринку до нових законодавчих змін та наближення до європейських стандартів.

Висновки. За результатами дослідження можна зробити висновки, що існуюча в Україні система податкового аудиту, що базується на ручній обробці паперових документів, визнана

неефективною та економічно невиправданою. Вона характеризується значними тимчасовими та фінансовими витратами, схильністю до суб'єктивізму та обмеженими можливостями аналізу великих масивів даних. Вирішенням цієї проблеми – є впровадження електронного аудиту (е-аудиту) на основі Стандартного аудиторського файлу (SAF-T UA). Цей формат дозволить автоматизувати процеси збору та аналізу фінансових даних, мінімізувати «людський фактор» і знизити ризики корупції. Впровадження SAF-T UA відповідає досвіду таких країн, як Латвія, Болгарія та Азербайджан, де застосовуються ризик-орієнтовані підходи та спеціалізовані програмні рішення для автоматизації проведення податкових перевірок. Електронний аудит надасть значні переваги як для податкових органів, підвищуючи ефективність та прозорість контролю, так і для платників податків, спрощуючи звітність та зменшуючи адміністративне навантаження. Поетапна імплементація SAF-T UA є частиною «Національної економічної стратегії на період до 2030 року» і свідчить про системну державну політику, спрямовану на модернізацію податкової системи та її гармонізацію з міжнародними стандартами.

Список використаної літератури:

1. Купалова Г. І., Мурована Т. О. Еколого-економічні аспекти обліку та аудиту зобов'язань за податками і зборами; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ : Освіта України. 2014. 308 с.
2. Електронний аудит – сучасна форма електронного контролю (світові тенденції та етапи запровадження) : навч. посіб. / за заг. ред. Г. М. Білецької. Серія «Податкова та митна справа в Україні». К : Алерта. 2018. Т. 122. 206 с.
3. Біліченко А. П., Борисенко О. П. Зарубіжний досвід застосування електронного аудиту в діяльності податкових органів України. *Публічне адміністрування: теорія та практика*. 2019. Вип. 2. URL: https://nbuv.gov.ua/UJRN/pandr_2019_2_6
4. Репеха Н. І. Особливості притягнення до відповідальності під час здійснення електронного податкового аудиту. *Ірпінський юридичний часопис*. 2020. Вип. 2. С. 283–290. URL: https://nbuv.gov.ua/UJRN/irpurpr_2020_2_33
5. Мащенко О. В. Козаченко Ю. П. Запровадження процесу цифровізації у діяльність органів державної податкової служби. *Право та державне управління*. 2023. № 3. С. 101–111. URL: https://www.pdujournal.kpu.zp.ua/archive/3_2023/15.pdf
6. Концепція впровадження е-аудиту для платників податків. Міністерство фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/Презентація_Концепції_е_аудиту_30_11_2020.pdf
7. Ковальчук В. Імплементація SAF-T UA в Україні: аналіз та перспективи. *Юридична практика*. URL: <https://pravo.ua/implementatsiia-saf-t-ua-v-ukraini-analiz-ta-perspektyvy/>
8. Про схвалення Національної стратегії доходів до 2030 року : Розпорядження від 27 грудня 2023 р. № 1218-р / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1218-2023-p#Text>
9. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року : Постанова від 3 березня 2021 р. № 179 / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-p#Text>
10. Податковий кодекс України : Закон від 02 грудня 2010 р. № 2755-VI / Верховна Рада України. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
11. Про затвердження Порядку надання документів великого платника податків в електронній формі : Наказ від 07.11.2011 р. № 1393 / Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0044-12#Text>
12. SAF-T UA. Структура. Технічний опис. Особливості. Україна. 2022 рік. URL: <https://tax.gov.ua/data/files/267113.pdf>

Kozachenko Iu. P., Mashchenko O. V. Implementation of E-audit in Ukraine into the tax administration system: prospects and challenges

The scientific article comprehensively investigates the process of introducing electronic audit into the tax administration system in Ukraine, considering it as an integral part of modern digital transformation and a key stage of European integration. The paper highlights the critical inefficiency of the traditional tax audit system, which is excessively resource-intensive, time-consuming and prone to subjective assessments due to the significant influence of the “human factor”. This approach creates a significant administrative burden on business and makes it impossible to fully analyze large data sets necessary for effective detection of tax abuse. The main problem hindering the modernization of the system is identified as the lack of a unified electronic format for collecting, exchanging and analyzing financial data. To substantiate the need for changes, a thorough analysis of international experience was conducted. Electronic audit procedures and the use of risk-based approaches in countries such as Latvia, Bulgaria and Azerbaijan, which have already successfully

implemented similar systems, are considered. Special attention is paid to the SAF-T (Standard Audit File for Tax) standard, its structure and phased implementation plan in Ukraine. The article substantiates in detail the significant benefits of implementing SAF-T UA for both regulatory authorities and taxpayers. For the state, this is a transition to deep automated analysis, increased efficiency and transparency of inspections, minimizing corruption risks and harmonization with OECD international standards. For business, this is a significant simplification of reporting procedures, reducing the risks of errors, reducing the administrative burden and increasing the transparency of tax control. The implementation of e-audit and SAF-T UA is considered a key element of the "National Economic Strategy for the period up to 2030", which meets the requirements of the Tax Code of Ukraine and contributes to building a sustainable and transparent system of public administration. The article proves that, despite the technological and organizational challenges associated with the need to update software and increase the level of digital literacy, this reform is critically important for the country's economic development, its post-war reconstruction and increasing investment attractiveness at the international level.

Key words: *electronic audit, SAF-T UA, tax control, digital transformation, tax administration, risk-based approach.*

Дата першого надходження рукопису до видання: 25.07.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 25.08.2025

Дата публікації: 30.09.2025